

Review Scientific Paper – Pregledni rad

UMETNOST KAO POSLEDICA IDEOLOGIJE MOĆI

Dragana Rađenović

Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Trg Dositeja Obradovića 6, 21000 Novi Sad, Srbija, dragana1234radjenovic@gmail.com

APSTRAKT

Da li je rat završen? Da li se njegov uspeh meri brojem žrtava ili posledicama koje je prouzrokovao? Da li je umetnost jedina pobednica svakog rata jer ona jedina prikazuje obe strane medalje? Ona je ideološki obojena, ali ne i konfliktna. Ona je buntovna, ali ne destruktivna. Ona je luksuz dokonih, ali ne i isprazni ukras. Ona je živa ideologija, ali ne i politika.

Filozof Žak Rancijer tvrdi "Umetnost je akt kolektivne inteligencije koja ne treba da bude politički aktivna. Umetnici bi trebalo da budu na estetskoj distanci jer van institucije galerije praktično nema umetnosti" (Rancier, 2004). Radikalno drugačiji stav zauzima kustoskinja Lucy Lipard naglašavajući "Nema neutralne zone. Svaki umetnik mora ideološki da se opredeli u suprotnom će biti izmanipulisan". Međutim umetnik Alfred Jar tvrdi da postoji ogroman jaz između realnosti i njegove prezentacije. Umetnik je taj koji tu prazninu treba da ispuni intelektualnim i kreativnim angažovanjem.

Ključne reči: Umetnost, ideologija, moć, politika, rat.

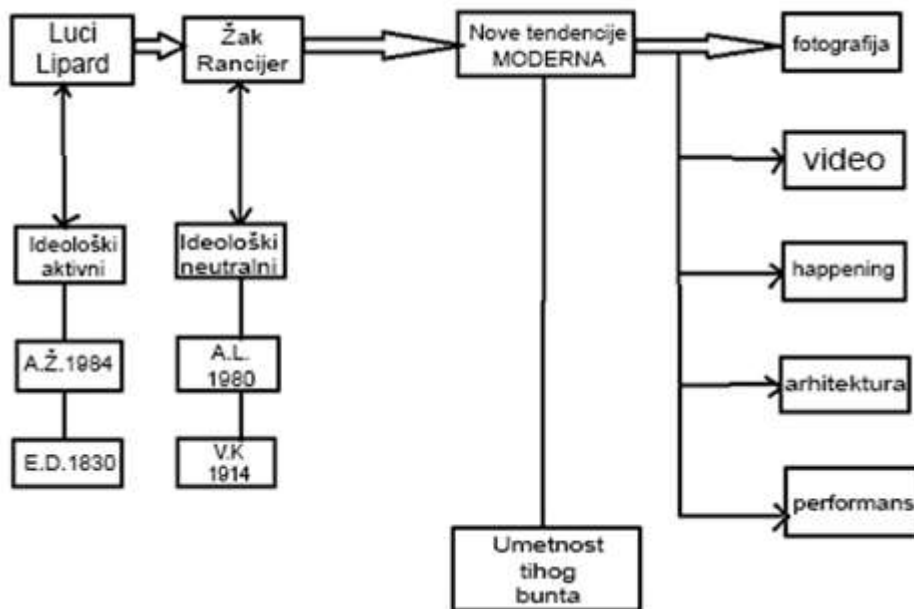
UVOD

U ovom radu ispitivan je odnos dominantne ideologije u različitim istorijskim epohama i umetnosti kao paralelne realnosti. Kroz dva suprotstavljena filozofska stava Žak Rancijera i Luci Lipard ispituje se odnos umetnika prema politici kao neprimetnoj ideologiji koja svugde obitava pa i u umetnosti. Stoga Luci Lipard tvrdi da umetnici koji tvdroglavo ostanu neutralni bez jasnog ideološkog određenja biće izmanipulisani bilo od desnice ili levice. Oni moraju biti svesni intelektualnog i emotivnog uticaja slike na društvo. Dok Žak Rancijer ne vidi smisao postojanja umetnosti van galerijske prakse i njenu političku angažovanost. Ali ukoliko se pogledaju radovi mnogih emanentnih umetnika, od Ežen Delakroe, V. Kandinskog, Alfred Žarija, Barbare Kruger, Nele Azevedo, Banksija, vidi se da umetnost ima jasnu političku poruku, bez obzira o kom umetničkom pravcu je reč. Koristeći nove medije-fotografiju, video i plakat umetnici 21. veka takođe nastavljaju gerilsku praksu jasne kritike bilo koje pojave koja nastaje direktno kao posledica ideologije moći. Svako doba je imalo mnoštvo umetnika i intelektualaca koji su bili oštrog uma ali jasno ideološki opredeljeni su bili samo pravi altruisti koji su pored slave imali i hrabrosti da pokažu svoj stav o društvu u kome su živeli.

MATERIJAL I METODE RADA

Analiziranjem dva pristupa ideološkoj obojenosti umetničkih dela vidi se kako bez obzira na političku distancu svaka vladajuća elita ima veliki uticaj na život i rad umetnika. Kroz šematski prikaz (Slika 1) najbolje se može videti kako različiti filozofski stavovi Lusi Lipard i Zak Ransijera određuju pristup umetnika ideologiji. Teorijsko-politička pozadina se može videti u savremenoj umetnosti 21. veka koji je više talas tihog bunta, vrlo primetnog kroz nove medije kao što su fotografija, video, happening, arhitektura, performans. Nezavisno od pravca i estetike stvaraoca svaki kreativac je imao određen susret sa surovim svetom politike koja je uvek imala svoje mišljenje o umetnosti, čak i kada umetnici nisu imali stav o njoj.

Tako na primer u romantizmu bez ozbira na umetnikovu introvertnost i sklonost ka asketizmu, Delakroa ipak radi sliku koja jasno izražava njegov stav prema društvu tog vremena. Iako nije učestvovao u Francuskoj revoluciji on naglašava da je ipak slikao o njoj. Ova slika ne pokazuje samo umetnikov stav nego i iznosi krucijalne istorijske činjenice koje treba da budu sačuvane (slika 2). Slika govori o julsom prevratu kada je srušen sa vlasti burbonski kralj Šarl X i doveden Luj-Filip čime je uspostavljena liberalna monarhija (Dajvis et al., 2018).

Slika 1. Šematski prikaz

Slika 2. Ežen Delakroa-„Sloboda predvodi narod“, ulje na platnu, 259 × 323 cm, Luvr, Pariz, 1830. godina.

Međutim, Kandinski, kao predstavnik apstrakne umetnosti (slika 3), morao je prekinuti svoje stvaralaštvo u Nemačkoj usled Hitlerovog nacionalsocijalizma. Sama estetika likovne forme Kandinskih radova, koja nije predstavljala trodimenzijalnu realnost, bila je povod agresivnoj cenzuri i izadnjičkoj etiketi. Iako nije bio ideološki opredeljen, njegovo stvaralaštvo je okarakterisano kao “degenerativna umetnost” i time je 57 umetničkih radova od stane nacista bilo izloženo na sramnoj izložbi koja je predstavlja umetnost protiv sistema. Kandinski je bio politički

neaktivan ali ne i slobodan od uticaja politike, dok je Delakroa bio jasno deklarisan za revoluciju koja je odnela mnoge živote ali ne i njegov.

Ukoliko se porede umetnici XX veka koji su radili u istoj zemlji, pod istom oklonostima sa različtom prošlošću i ideologijom vidi se jasna razlika između, Alfredo Džara i Ani Leobovic (slika 4 i slika 5). Ani je Amerikana, jevrejskog porekla, koja je priznati fotograf, ali politički neutralna kada je njen rad u pitanju, dok je Alfredo Džar radikalno suprotan. On je po vokaciji arhitekta, fotograf, kamerman, koji pamti teške godine totalitarnog režima u Čileu pod vođstvom Pinočenta. Tada je 3000 ljudi ubijeno, a 200 000 proterano iz zemlje. Afredo, iako se preselio u *New York*, ideološki je ostao u istoj borbi protiv bilo kakvog oblika nacizma koji ume da prepozna na prvi pogled, kako on tvrdi. On je ideološki opredeljen, jasan, buntovan, utopista, idealista, koji sebe vidi kao nekog ko stalno pokušava da menja svet ali nikada u tome ne uspeva. On je jedan svoj rad "Ja ne mogu dalje, ja moram dalje" idejno povezao sa Beketovim romanima o aspurdu koji se uobličava u revoltini stav prema svemu lošem u društvu.

Slika 3. V. Kandinski, Fuga, ulje na platnu, 129.5 × 129.5 cm, Bazel, Švarcaska, 1914. godine

Slika 4. Ani Leibovic-Lenon, Ono, decembar, Sidney Janis Gallery, New York, 1984. godine

Slika 5. Alfredo Džar, "Svi smo stvoreni jednaki", 61 x 40.6 cm, Lelong galerija, New York, 1984. godine

Nadovezujući se na svestranost Alfreda Zarija, nove tendencije u umetnosti se vide još od 1970. godine kada nastaje Moderna, vođena subjektivizmom, modernizmom i težnjom ka eksperimentu. Sinergijom novih medija nastaje umetnost radikalnog revolta protiv vladajuće ideologije koja koristi sredstva i načine masovnog informisanja u umetnočko propagandne svrhe.

Umetnica Baraba Kruger (slika 6) koristi plakat kako bi podsetila da mentalna presija ideologije moći postoji iako nema vidljivog rata. Nele Azevedo (slika 7) na poetičan način podseća na posledice prvog svetskog rata kroz efermne skulpture koje kroz svoju javnu dematerijalizaciju izvode performans. Čuveni Engleski fantom Benksi (slika 8), najplaćeniji tajni stvaralac, iskazuje svoj politički stav ne samo kroz dobro poznate grafite nego i kroz arhitekturu, praveći „Zazidan“ hotel posvećen Izraelsko-Palestinskom konfliktu. Svi ovi ekstremni primeri nastaju kao svesna namera da se, ne samo protivi ideologiji moći, već da joj se jasno odupre sa pitanjima. Čemu ovakva umetnost i ovakvo društvo? Odgovor na ovaj bunt daje Gil Debor kada pojašnjava da je „umetnost u fazi nestajanja – u procesu negacije, koji teži sopstvenom prevazilaženju unutar istorijskog društva u kojem istorija još nije direktno življena – u isto vreme je umetnost promene i najčistiji izraz nemogućnosti promene,, (Debord, 2012).

Slika 6. Barbara Kruger, "Kupujem dakle postojim", 1990. godine, plakat, Moma

Slika 7. Nele Azevedo, "Minimalni spomenik", Čembrolejn trg, Birmingen, Engleska, led, 2014. godine.

Slika 8. Benksi, "Zazidan hotel", Betlem, Palestina-Izrael, razni materijali i mediji, 2017. godine.

REZULTATI I DISKUSIJA

Iz tabele 1, može se videti odnos povezanosti umetnosti i ideologije kod ljudi koji nisu umetnički obrazovani, niti politički aktivni što potvrđuju i rezultati prikazani u ostale dve tabele. Većina ispitanika su žene, koje se danas sve više bave politikom, kao i umetnošću, i koje jasno pokazuju svoj stav. Analizom tri različite grupe ispitanika uočeno je da u 90% slučajeva ljudi smatraju da je ideologija prisutna u umetnosti bez obzira na to da li su pojedinci umetnički ili politički aktivni ili ne.

Tabela 1. Odnos povezanosti umetnosti i ideologije kod ljudi koji *nisu umetnički obrazovani, niti politički aktivni*.

Br	Pol	Ideološki aktivni/neaktivni	Umetnički aktivni/neaktivni	Ideologija u umetnosti/ umetnost bez ideologije
1	Žena	ne	ne	Ideologija u umetnosti
2	Žena	da	da	ne
3	Žena	da	da	ne
4	Žena	ne	da	Ideologija u umetnosti
5	Žena	da	ne	Ideologija u umetnosti
6	Žena	ne	ne	ne
7	Žena	ne	ne	Ideologija u umetnosti
8	Žena	ne	ne	ne
9	Žena	ne	da	ne
10	Žena	da	da	Ideologija u umetnosti
11	Muškarac	ne	da	Ideologija u umetnosti
12	Muškarac	ne	da	Ideologija u umetnosti
13	Muškarac	da	da	Ideologija u umetnosti
14	Muškarac	da	ne	Ideologija u umetnosti
15	Muškarac	ne	da	Ideologija u umetnosti

Tabelu 2. Odnos povezanosti umetnosti i ideologije kod ljudi koji su umetnički aktivni i obrazovani.

Br.	Pol	Ideološki aktivni/neaktivni	Umetnički aktivni/neaktivni	Ideologija u umetnosti/ umetnost bez ideologije
1	Žena	ne	da	Ideologija u umetnosti
2	Žena	da	da	Ideologija u umetnosti
3	Muškarac	da	da	ne
4	Muškarac	ne	da	Ideologija u umetnosti
5	Muškarac	da	da	Ideologija u umetnosti

Tabela 3. Odnos povezanosti umetnosti i ideologije kod ljudi koji su politički aktivni.

Br.	Pol	Ideološki aktivni/neaktivni	Umetnički aktivni/neaktivni	Ideologija u umetnosti/ umetnost bez ideologije
1	Žena	da	ne	Ideologija u umetnosti
2	Žena	da	da	Ideologija u umetnosti
3	Žena	da	ne	Ideologija u umetnosti
4	Žena	da	da	ne
5	Žena	da	da	Ideologija u umetnosti

ZAKLJUČCI

Poređenjem različitih umetnika iz različitog perioda može se zaključiti da bez obzira da li su bili politički osvešćeni ili ne, vladajuća ideologije je imala presudan uticaj na njihov život i stvaralaštvo. Anketiranjem različitih profila ljudi potvrđuje se teza Lusi Lipard, da je svaka vrsta umetnosti ideološki obojena i da nema neutralnog polja delovanja. Salvuj Žižek najbolje zaključuje da je ideologija takva da se “ne radi samo o tome da se stvari (društvena realnost) vide kakve „uistinu jesu“, da se odbace iskrivljujuće naočare ideologije; glavni je cilj vidjeti kako se sama realnost ne može reproducirati bez te takozvane ideološke mistifikacije. Nije stvar u tome da krinka naprosto skriva stvarno stanje stvari; ideološko iskrivljenje upisano je u samu njegovu bit” (Žižek, 2002). Iako nijedan stvaralac nije konkretno politički bio angažovan niti je pokretao revolucije, uvek je bio svesno ili nesvesno ideološki obojen, stoga je kralj Leopold upozoravao kraljicu Viktoriju da se pazi umenika jer su oni klasno neodređeni i stoga vrlo opasni po vlast (Dimitrijević, 2013).

LITERATURA

- Debord, G. (2002). Society of the Spectacle, Gallimard; trans.by Ken Knabb, Bureau of Public Secrets, Paris.
- Dimitrijević, B. (2013). Reč. Časopis za književnost i kulturu, i društvena pitanja, “Fabrika knjiga”, str. 87-33, Beograd,
- Dejvis, P, Roberts, E., Sajmon, D., Hofrihter, F., Deni, V. & Dzejkobs, Dž. (2018). Jansonova istorija umetnosti, Vulkan izdavaštvo, Beograd.
- Žižek, Ž. (2002). Sublimni objekt ideologije, Arkzin: Zagreb i Društvo za teorijsku psihoanalizu, Sarajevo.
- Ranciere, J. (2004). The Politics of Aesthetic, London.

ART AS A RESULT OF THE IDEOLOGY OF POWER

Dragana Rađenović

Univeristy of Novi Sad, Faculty of Technical Sciences, Trg Dositeja Obradovića 6, 21000 Novi Sad, Serbia, dragana1234radjenovic@gmail.com

ABSTRACT

Is the war over? Is its success measured by the number of victims or the consequences it has caused? Is art the only winner of any war because it is the only one showing both sides of the coin? It is ideologically colored, but not conflicted. It is rebellious, but not destructive. It is a luxury of leisured, but not just the empty decoration. It is a living ideology, but not politics. Philosopher Jacques Rancière claims "Art is an act of collective intelligence that should not be politically active. Artists should be at aesthetic distance because there is virtually no art outside the gallery institution." However, Lucy Lipard clarifies "There is no neutral zone. Every artist must ideologically choose, otherwise they will be manipulated." However, artist Alfred Jaar states that there is a huge gap between reality and its presentation. It is the artist who fills this void with intellectual and creative engagement.

Key words: Art, ideology, power, politics, war.